

LA COMUNITAT RURAL HARE KRISNA: ESTIL DE VIDA I PRÀCTICA RELIGIOSA

Jaume Vallverdú

Universitat Rovira i Virgili / Institut d'Estudis Avançats

A finals de 1979 l'Associació per a la Consciència de Krisna funda la comunitat Nueva Vrajamandala a prop de la localitat de Brihuega, província de Guadalajara. Des d'aleshores, es converteix en la seu principal del moviment Hare Krisna a la península i s'intenta desenvolupar com a projecte rural i agrícola autosuficient en les més de 300 hectàrees de terreny disponibles. Tanmateix, l'escàs èxit en aquest propòsit al llarg dels anys ha fet de Nueva Vrajamandala una comunitat fonamentalment centrada en la vida ascètica i el cultiu espiritual. En aquest article hom intenta presentar els trets principals de l'estil de vida i de la pràctica religiosa dels Hare Krisna a Nueva Vrajamandala a través de l'anàlisi dels aspectes socials, organitzatius i econòmics que la caracteritzen i dels processos rituals que condueixen a la iniciació i conversió dels seus membres.

La comunitat rural a la que hom fa referència en aquest article és el principal centre espiritual del moviment Hare Krisna a Espanya. Es tracta de la comunitat Nueva Vrajamandala, situada en plena Alcàrria a uns sis quilòmetres de la localitat de Brihuega, a la província de Guadalajara. La propietat, també coneguda com finca santa Clara, té un total de 308 hectàrees de terreny i es travessada en diagonal per les aigües del riu Tajuña. Antic patrimoni d'una família benestant de Guadalajara, fou adquirida per l'Associació per a la Consciència de Krisna el novembre de 1979.

A Nueva Vrajamandala hi vaig desenvolupar un treball de camp antropològic de forma intermitent entre els mesos d'octubre de 1992 i febrer de 1993 i durant el mes de juny de 1995. Aquest treball etnogràfic constitueix el nucli empíric d'una investigació més àmplia que tingué com a resultat final una tesi doctoral sobre el moviment Hare Krisna a Espanya, avalada pel departament d'Antropologia Social i Filosofia de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona i presentada el juny de 1997 en aquesta mateixa universitat.

D'ara en endavant, doncs, em proposo escriure sobre els trets principals de la comunitat en qüestió quant a estil de vida i pràctica religiosa dels seus membres. Això inclourà també el desenvolupament d'alguns aspectes socioeconòmics i ecològics de la granja, que des dels seus inicis ha intentat organitzar-se, sense gaire eficàcia, com a model autogestionari i autosuficient.

“Vida senzilla i pensament elevat”

Les anomenades comunitats rural o granjes agrícoles d'orientació autosuficient constitueixen, en efecte, un dels models d'organització comunitària dels Hare Krisna junt als temples o centres urbans, que a diferència del caràcter monàstic o semimonàstic d'aquelles, tenen una funció prioritàriament de presentació pública i prèdica religiosa. En les comunitats rurals o agrícoles, generalment articulades a l'entorn de projectes autosuficients no sempre fets efectius, l'objectiu fonamental és desenvolupar l'espiritualitat i la consciència de Krisna (Déu en un sentit monoteïsta i personalista segons la filosofia del grup) de la forma considerada més genuïna pel mestre fundador del moviment, és a dir, a través de la “vida senzilla i el pensament elevat”.

Des de la meitat dels anys vuitanta, el nombre de membres de la comunitat s'ha mantingut al llarg dels anys al voltant dels 50 o 60, comptant-hi adults i nens i inclouent-hi el grup viatger ocupat de la prèdica exterior, format per unes 10 persones amb dedicació completa. Això no obstant, cal assenyalar el desplaçament freqüent dels devots entre els diferents temples nacionals o internacionals, ja sigui per motius espirituals, per requeriment organitzatiu o per simple visita temporal personal, familiar, etc. A més, són bastant regulars les visites de swamis o gurus amb tasques fonamentalment de prèdica i atenció dels seus deixebles.

Pel que fa a composició social, cal destacar que darrerament a la comunitat molts dels devots cèlibes (*brahmacharis*) han optat per canviar d'estat o *asbrama* amb la intenció de contraure matrimoni. És aviat encara per dir si això suposarà l'inici d'un canvi significatiu en l'esquema sociodemogràfic de l'associació a la Península, però, en qualsevol cas, els indicadors causals d'aquesta nova conjuntura apunten a una clara tendència a la baixa de l'atracció per la vida monàstica estricta en benefici de la iniciativa particular i de la distensió del compromís cap a alternatives de participació a temps parcial. Lògicament, aquests processos responen també a una tendència general del moviment, que experimenta un creixement molt més lent i sostingut respecte a les dècades passades i segueix el cicle habitual que comporta el casament dels membres més antics i l'arribada de la segona generació. En relació amb això, cal dir que la majoria dels devots espanyols casats tenen actualment els fills en edat escolar, fet que, des

de principis dels anys noranta, ha despertat la preocupació de l'associació per crear i legalitzar el seu sistema escolar (*guru-kula*) a fi de garantir l'ensenyament primari dels infants.

L'estil de vida Hare Krisna fonamenta la seva estabilitat organitzativa i social en aspectes tals com la unitat de propòsit espiritual, el compromís amb el grup a través dels vots efectuats per iniciació, la disciplina religiosa comuna i perfectament rutinizada al llarg del dia, la internalització d'una cosmovisió i d'una estructura ideològica que dóna respostes a l'experiència i enforteix la vinculació, la construcció progressiva d'una nova identitat personal i social dels adherents, l'oferta d'una forma de vida alternativa als models convencionals i d'una pràctica religiosa participativa i experiencial, i l'assumpció de la jerarquia institucionalment reconeguda, que inclou la interiorització de valors de subordinació i carisma i té en el graó més elevat al mestre fundador, A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1896-1977).

La direcció de la comunitat va a càrrec del *president*, el qual supervisa que es mantingui l'atmosfera espiritual adequada tant pel que fa als estàndards de comportament individuals com col·lectius i vetlla pel correcte desenvolupament del projecte comunitari en el seu conjunt. L'esglaó següent és el de *vice-president*, que serveix de suport a l'anterior en els assumptes relacionats amb l'organització i la gestió del temple. El segueixen diferents *caps de departament*, ocupats d'aspectes organitzatius específics: agricultura, adoració, cuina, etc. El president sempre forma un *consell de temple*, ja sigui a través d'una votació entre els membres o per elecció pròpia. Generalment, els encarregats de departament i els devots més antics són els integrants d'aquest consell, que es reuneix periòdicament a fi de tractar els assumptes més importants que afecten la comunitat. Si es vol fer alguna proposta a títol particular o entre els membres sorgeix desacord o malestar respecte a les decisions preses pel consell de temple, els devots poden dirigir-se personalment al president o al consell per tal que aquest les reconsideri i, si s'escau, les modifiqui d'acord amb les noves suggerències o reclamacions.

Com a indicadors de prestigi en el si de la comunitat amb independència de la jerarquia instituïda, destaquen especialment el fet de ser deixeble directe de Prabhupada, l'antiguitat demostrant una dedicació espiritual estable, el coneixement doctrinal, i el fet de mantenir el celibat, l'estat vital teològicament més recomanat per cultivar la consciència de Krisna. El major avenç espiritual, indestriable de l'erudició filosòfica i de la superació dels diferents estadis de maduració iniciàtica, es correspon amb els càrrecs de més responsabilitat en la comunitat, per bé que ni aquest avenç ni la jerarquia representen cap obstacle a la naturalitat interactiva quotidiana entre els membres.

Aquest avenç espiritual, però, no deixa de ser un valor de referència important, en especial per a aquells que es troben en període de noviciat i aprenentatge. De fet, els devots als quals es reconeix un estatus més elevat aviat són percebuts pels neòfits com a models diaris a imitar i als quals preguntar o demanar consell sobre determinats assumptes personals o sobre la vida espiritual. De la mateixa manera que en un àmbit institucional global el mirall i punt de suport espiritual de cada membre individual s'encarna en la figura del guru, a un nivell comunitari o més quotidià aquest rol pot ocupar-lo qualsevol altre devot de confiança que es consideri situat en una plataforma espiritual més elevada.

En general, la persona que gaudeix d'un prestigi especial dins del grup ha de transmetre una imatge d'integritat, equilibri i preparació a la resta dels seus integrants, als quals cal que doni exemple i demostrï que és digne de tota confiança. Els neòfits, per la seva banda, hauran d'esforçar-se per adquirir uns nivells de coneixement i responsabilitat que els permetin anar progressant espiritualment. Segons els propis informants, el neòfit moltes vegades no se n'adona dels seus errors en el procés espiritual i els coneix a través dels membres més erudits, del seu exemple directe. Ells saben com corregir i reorientar a temps les possibles passes enrere o desviacions. En termes més tèdics: com efectuar una *teràpia* o *anul·lació* correctes i assegurar la permanència dins del marc de les definicions institucionalitzades de la realitat.

Això no obstant, els consells o rectificacions en matèria espiritual personal en un context de regulació institucional elevada i d'"autoregulació" subjectiva es presenten com una qüestió especialment delicada. En realitat, qualsevol malentès o desavinença d'opinió en una relació subordinada estricta com la de mestre-deixeble pot resultar fatal per a aquell que ha fet total entrega dels seus sentiments i activitats als designis del superior. En aquest sentit, per exemple, els casos de "caiguda" o deserció del guru iniciador poden provocar en el deixeble una sensació de desemparament i desesma que el portin a qüestionar-se el propi compromís o, fins i tot, a decidir-se també per la defeció.

En efecte, els devots veneren molt els gurus. És més, es pot dir que l'assumpció de l'autoritat organitzativa i espiritual del moviment és absoluta. De fet, l'acatament de la paraula dels mestres i la submissió a la seva personalitat s'expressen vivament tant en les sessions de filosofia que aquests puguin impartir a la comunitat com en les consultes privades que ofereixen als seus deixebles o a d'altres devots interessats. Amb independència del seu caràcter personal i mentalitat religiosa més o menys rigorosa, no es pot dubtar que es tracta de figures força carismàtiques que saben perfectament quin és el seu paper i com exercir-lo en cada moment. Són ben conscients de la dignitat que se'ls atribueix i es comporten tal com els pertoca. Els seus arguments mai no solen contradir-se, ni en públic ni en privat.

D'acord amb aquesta dignitat reconeguda, reben una atenció molt especial a la pràctica quotidiana, que inclou els rituals d'adoració personals (*pujas*) i el servei particular d'algun devot o deixeble. L'arribada d'un guru a una comunitat n'altera substancialment la dinàmica: es posen en marxa diversos preparatius de rebuda, acudeixen devots d'altres temples peninsulars o deixebles del mestre en qüestió residents a altres països, s'aprofita per organitzar seminaris sobre temes concrets o per reforçar les classes de filosofia diàries, etc. En sintonia amb l'autoritat espiritual que els investeix, la seva prèdica és estrictament filosòfica, de reafirmació dels principis doctrinals i de la paraula de Prabhupada.

Considerats autèntics representants de Krisna a la terra, la funció principal d'aquests gurus o mestres espirituals consisteix a solidificar les bases ideològiques del moviment a través de la prèdica directa en les comunitats així com en assessorar els deixebles o membres en general perquè siguin capaços de conservar el compromís i la determinació com a devots de Krisna. En general, però, no es caracteritzen per la disposició tolerant o adaptativa a la societat exterior "materialista", que solen confrontar de forma tant primària com estereotipada als valors supremes de la Consciència de Krisna. I és precisament per això, i pel pes atribuït als seus arguments, que aquests gurus tenen un paper decisiu en el manteniment i en la fixació de l'estructura de plausibilitat en el si de les comunitats i, consegüentment, en el fet d'enfortir l'adhesió dels seus membres "desapuntant-los" del món anterior i de l'estructura de plausibilitat en què es basaven. Com diuen en aquest respecte Peter L. Berger i Thomas Luckmann:

[...] l'important no és tant l'experiència de la conversió, com el fet d'ésser capaç de continuar-se-la prenent seriosament al cap del temps: és a dir, de preservar-ne el convenciment de la plausibilitat. I ací és on intervé la comunitat religiosa, justament per tal de proporcionar a la nova realitat la seva indispensable estructura de plausibilitat (1988: 219).

El programa espiritual del temple delimita l'horari vital de la comunitat, que comença a les quatre de la matinada i acaba pels voltants de dos quarts de deu del vespre. Aquest programa consisteix en un seguit de processos rituals d'adoració i ofrena a les deïtats, entitats sobrenaturals (cerimònies *Mangala arati*, *Tulasi puja*, *Rbaja Bhoga arati*, *Dhupa arati*, *Sandhya arati* i *Sayanna arati*), o al mestre fundador (*Guru puja*) i de cant devocional grupal (*kirtana*) o individual (*japa*) dels sants noms de Krisna o *maha-mantra* Hare Krisna. Es completa, a més, amb dues classes de filosofia d'una hora de durada aproximadament, una al matí (de 7.30 a 8.30) i una altra a la tarda (de 19.30 a 20.30), en les que es llegeixen i comenten dues fonts doctrinals fonamentals en les creences Hare Krisna, el *Bhagavad-Gita* i l'*Srimad-Bhagavatam*.

D'altra banda, els serveis a la comunitat ocupen de sis a set hores diàries entre matí i tarda, i són bàsicament els següents: president, vice-president, secretari o administrador, cap de departament, comandant o coordinador de temple, cap d'adoradors, adoradors, cuiner de les deïtats, cuiner dels devots, oficines i correspondència, tasques agrícoles i ramaderes, neteja, confecció de garlandes, manteniment dels edificis, traducció, llar d'infants i *guru-kula*, i cuidador de la planta *Tulasi*. L'horari de treball és força flexible segons les necessitats, però acostuma a estructurar-se entre les deu del matí i les dues de la tarda i les quatre de la tarda i les sis o les set del capvespre. De dos quarts de nou a dos quarts de deu del matí es fa el primer àpat del dia, de dos quarts de tres a dos quarts de quatre el segon, i al voltant de dos quarts de nou de la nit, els devots que vulguin poden beure llet o una infusió abans d'anar-se'n a descansar.

D'acord amb les creences Hare Krisna, el servei a la comunitat no pot considerar-se una simple ocupació rutinària més o menys regulada. Oposat al concepte "materialista" del treball es tracta, en canvi, d'un "servei devocional" en el sentit més espiritualista del terme; és a dir, d'un servei a Krisna que forma part de la completa rendició a Krisna. Segons el *Bhagavad-Gita*, el servei devocional és l'objectiu principal del propi *Gita*, i a banda de l'àmplia gamma de virtuts que implica, es caracteritza perquè desenvolupa de forma automàtica bones qualitats i és una font de coneixement i d'alliberament que condueix a l'autorealització. Així doncs, tot servei o treball comunitari, sigui del tipus que sigui, com que es dedica plenament a la divinitat i té una significació transcendental, és molt valuós i només pot aportar satisfaccions i beneficis a aquell que té el privilegi de realitzar-lo.

Els vots de compromís efectuats en la iniciació formal impliquen una voluntat personal d'acomplir les responsabilitats del servei devocional i de seguir disciplinadament la normativa comunitària tant pel que fa a vida social quotidiana com a pràctica religiosa (particular i col·lectiva). A més a més, adquirir primer responsabilitats i demostrar després la capacitat de resoldre-les pot significar en molts casos tot un repte personal per potenciar l'autoestima i aconseguir la plena integració en el si de la comunitat. De forma similar, el fet d'autoestablir-se una disciplina vital garanteix, si més no, allunyar-se de l'estat anòmic previ a la conversió, que tal com era viscut subjectivament no produïa més que ansietats i insatisfaccions encadenades. Els principis regulatius, la pràctica del *bhakti-ioga* (ioga de la devoció) sota regles i regulacions (*sadbana-bhakti*) i la normativa inherent al servei devocional, extensible a qualsevol activitat diària, sens dubte, contrasten amb qualsevol tendència anterior al "descontrol", la diversificació, la indeterminació, la inseguretat, etc., alhora que afavoreixen la conformitat i la vinculació a la realitat present i actuen com a importants variables de concentració i motivació.

El règim normalitzat de vida espiritual i laboral de la comunitat només es veu alterat parcialment els dissabtes a la tarda, quan al voltant d'una quinzena de devots es traslladen a Madrid per fer el tradicional *harinama*, que consisteix en el cant i el ball públic dels sants noms de Déu o *maha-mantra* Hare Krisna. D'altra banda, els diumenges a mitja tarda s'organitza un petit convit vegetarià al qual solen acudir membres de la congregació i simpatitzants del moviment.

L'organització i la distribució dels serveis que fan els devots a la comunitat depèn sobretot de les necessitats del moment i també de les tendències o preferències dels seus membres, de manera que, normalment, en l'assignació d'una o altra tasca s'arriba a una solució dialogada i no imposada. Així, tret d'aquells serveis de caire explícitament organitzatiu o directiu, les ocupacions poden combinar-se o alternar-se durant el dia, o canviar-se periòdicament si hi ha un acord previ amb el president del temple. No obstant això, sempre es procura mantenir una certa constància quant a responsabilitats atorgades, en especial en determinats serveis estretament vinculats a les deïtats (com l'adoració o la cuina) que requereixen un singular estat de concentració i un estatus concret (*brabmana*) per a la seva realització. Per últim, cal dir que el treball dels novicis, com es correspon a llur situació iniciàtica de prova i sacrifici, no acostuma a ser precisament aquell més "agradable" o "relaxat", ans més aviat el contrari.

En el marc general de la divisió sexual del treball, se segueix la distinció més tradicional de rols assignats a cada gènere. Així, les dones s'encarreguen principalment de les tasques domèstiques, de l'atenció del marit i dels infants, de feines de costura, de la confecció de garlandes, etc., mentre que els homes ho fan de les de tipus directiu i organitzatiu, intel·lectual i que requereixen l'aplicació de força física, com ara les agrícoles o ramaderes. Amb tot, aquesta distinció no limita la participació femenina en importants activitats rituals o serveis que exigeixen una alta qualificació espiritual, com per exemple l'adoració a l'altar. D'altra banda, qualsevol activitat quotidiana, ja sigui domèstica o extradomèstica i amb independència dels rols sexuals, pot fer-se compatible amb el cultiu de la consciència de Krisna; tot és qüestió de determinació i voluntat personal. Així ens ho explicava la mare Janaki, la segona devota més antiga del moviment Hare Krisna:

P.: A nivel práctico parece que una mujer debe tener más dificultades para llevar una vida espiritual correcta. Me refiero a que con sus ocupaciones domésticas y todas sus obligaciones familiares, la mujer puede tener más interferencias que el hombre en ese sentido.

R.: La mujer tiene eso, pero el hombre tiene que salir fuera para mantener a la familia. Para ella es más fácil porque puede poner a los niños delante de vídeos de Conciencia de Krisna,

de ISKCON, y mientras cantar sus rondas. Es muy individual. Más o menos en el sesenta y nueve, Prabhupada envió a tres parejas de casados a predicar, a empezar el movimiento en Europa. Y alababa mucho a estas tres parejas de casados. Prabhupada decía que su maestro espiritual había enviado *sannyasis*, renunciantes, a Inglaterra, y que no había tenido ningún problema. Yo tenía una niña pequeña y la sacaba a *harinama*, y encontraba algún lugar para cambiarle los pañales y luego continuaba con la niña en el *harinama*. Pero por el contrario, hay algunas mujeres que no pueden ni cantar sus dieciséis rondas porque utilizan a sus niños como una excusa. Depende mucho de cada uno. La mujer tiene que quedarse a cocinar para la familia, pero eso mismo es conciencia de Krisna, es cocinar para Krisna. Tienes un altar bien bonito y le ofreces la comida a Krisna. Lees con los niños pequeños libros de historias de Krisna. Puedes comprar vídeos de ISKCON y allí aparecen historias de Krisna. O puedes tomarte como una excusa la vida de casado y no hacer nada. Depende de cada uno y de su sinceridad (23-V-95).

Malgrat tot, la circumscripció prioritària de les dones al rol femení més tradicional les deixa en un segon pla respecte als homes pel que fa a expressió d'opinions al voltant dels assumptes comunitaris o organitzatius. Això no obstant, d'un temps ençà, d'acord amb l'evolució organitzativa i sociològica d'ISKCON, hom pot detectar un interès femení creixent per obtenir més reconeixement dins del moviment, o, si més no, aconseguir una major autonomia quant a capacitat d'acció i decisió. En aquest sentit, per exemple, s'ha començat a tolerar institucionalment que algunes devotes antigues o d'elevat estatus com l'acabada d'esmentar tinguin els seus propis deixebles, entre ells, aquelles devotes que cercaven una dona guru per ser iniciades. I d'una forma encara menys desenvolupada, que aitals gurus femenines es vagin integrant dins dels esquemes directius de l'associació.

Quant a les regles de convivència entre els membres masculins i femenins de la comunitat, cal dir que vénen determinades per les disposicions generals institucionals relatives a les relacions entre els sexes. Malgrat tot, a la pràctica quotidiana es detecta una relaxació creixent en el contacte devots-devotes bastant allunyada ja de l'estricta ideal doctrinal respecte al contacte amb el sexe femení, generalment associat a la vida sexual: "El precepto que restringe la asociación con mujeres, es el principio básico de la vida espiritual. La asociación con mujeres, no se aconseja en ninguna de las escrituras védicas. Todo el sistema védico enseña cómo evitar la vida sexual para poder progresar gradualmente" (Cf. Veda Vyasa Das Adhikari, 1983: 12).

De tota manera, els vots de celibat impliquen més rigor pel que fa al control de les relacions amb el sexe contrari. Per exemple, una de les normes que prescriuen les escriptures per als *sannyasis* (renunciants) i *brahmacaris* (cèlibes) és que no estiguin sols

amb una dona sense la presència d'una tercera persona amb la finalitat de reduir les possibilitats d'una relació íntima secreta o les meres temptacions de mantenir-la. Es tracta, doncs, d'evitar els "riscos espirituals" derivats de les "permanents i perilloses fluctuacions de la ment i de l'instint humà de satisfer els sentits". Evidentment, les desviacions de la conducta correcta en aquest terreny dins de l'àmbit comunitari poden implicar la represàlia de l'autoritat corresponent si no l'expulsió dels infractors si la gravetat dels fets així ho aconsella.

El rol disturbador de l'estat de puresa i de l'avenç espiritual s'assigna prioritàriament al gènere femení en termes de predisposició natural inferior al cultiu devocional i les qualitats femenines més revalorades són aquelles explícitament vinculades a la castedat i a la conducta recatada envers els homes: "Las mujeres devotas deben ser siempre castas y de buena conducta; deben ser recatadas, no maquillarse, y llevar siempre la cabeza cubierta; nunca deben aproximarse innecesariamente a los hombres —especialmente *brahmacaris* y *sannyasis*— ni hacerlo de una manera frívola y provocativa" (Veda Vyasa Das Adhikari, *op. cit.*, 12-13). Servir el marit, estar sempre favorablement disposada envers ell i envers els seus familiars i amics, i seguir els vots de l'espòs són els quatre principis que ha de mantenir una dona considerada casta. Així doncs, en aquest context de salvaguarda de l'atmosfera espiritual de la comunitat, el fet d'oprar per contraure matrimoni és una possibilitat institucionalment reconeguda. El primer pas en una relació de festeig prèvia al casament implica beneplàcit del president de temple o dels gurus corresponents de cada un dels interessats. A partir d'aquest moment, no hi ha un termini de temps estipulat per al festeig fins a la decisió definitiva de la parella, en cas d'avinença, de canviar d'*asbrama* (estat vital) des del celibat (*brahmacarya*) al matrimoni (*grhastha*). Tot i amb això, sol transcórrer com a mínim mig any abans que el ritu nupcial es formalitzi.

Segons els principis doctrinals del moviment, la finalitat del festeig i de la vida conjugal posterior no ha de centrar-se en la intimitat dels contactes sinó en el vessant espiritualista. I en aquest sentit, cal que s'orienti a aconseguir una desafecció recíproca entre els membres de la parella. El matrimoni té dos propòsits principals: procrear bons fills conscients de Krisna i que home i dona s'ajudin mútuament a progressar en el cultiu espiritual. A propòsit d'això, per exemple, l'esposa ha de relacionar-se amb el seu marit amb familiaritat i respecte, però si la familiaritat suplanta el respecte o el respecte predomina en excés per sobre de la familiaritat, es diu que aquesta relació no va per bon camí. D'ací que, idealment, s'insisteixi a mantenir un estat de cooperació i confiança equilibrada i emocionalment no desmesurada en el tracte interpersonal, ja sigui entre devots, entre devots i devotes o en el si del matrimoni.

En aquest context, d'acord amb un dels principis regulatius del moviment Hare Krisna, la vida sexual té com a única possibilitat i finalitat la procreació, tenint en

compte que l'estat consciència que tenen tant l'home com la dona en el moment de la concepció influeix en la naturalesa del futur nadó. Entre les activitats sexuals considerades il·lícites s'inclou pensar-hi, planificar-les i parlar-ne, així com realitzar-les sense ajustar-se a les regles del matrimoni. La masturbació és també una pràctica absolutament desautoritzada. Òbviament, ací entra en joc la responsabilitat personal pel que fa a respectar el compromís i la conformitat amb els vots religiosos fets per iniciació, tot i que, des d'un punt de vista intern, el grau de constància i dedicació espiritual sembla que són variables reveladores de la disciplina o de la desviació en aquest sentit. Així per exemple, el fet de contraure matrimoni i formar una família sol implicar una davallada de la dedicació espiritual, ja que augmenten les inversions de temps i energia en el manteniment i en el desenvolupament de la unitat domèstica així com els contactes amb l'exterior per motius laborals o familiars de distinta mena. Això no significa, en canvi, que es perdi el compromís o deixin de seguir-se els principis regulatius fonamentals, ans més aviat el que es produeix és una reorganització d'aquest compromís segons el grau de participació i pràctica (litúrgica i de servei) que la persona, en les seves circumstàncies personals i familiars, és capaç d'assumir.

Després del matrimoni, la norma dicta que el devot no pot separar-se ni tampoc divorciar-se. La desavinença de la parella pot resoldre's a través d'una separació temporal que inclogui la reflexió sobre el futur de la unió, però no és permès un segon casament a cap dels dos contraents. En aquest procés no hi intervé mai l'autoritat representant del temple o comunitat, ja que es considera un assumpte particular i que s'ha de resoldre també de forma privada en el marc dels cànons considerats teològicament lícits. Val a dir que l'assumpte de les separacions matrimonials preocupa d'una manera especial els dirigents del moviment, els quals insisteixen en el fet de donar exemple a la societat "materialista" a través de la coherència amb la pròpia prèdica i filosofia, que desaprova el divorci com a solució a les desavinences matrimonials. Una altra de les preguntes a la mare Janaki pretenia obtenir una valoració de pes sobre aquest tema:

P.: Según tengo entendido, un problema importante para el movimiento, junto a la caída de sannyasis, son los matrimonios sin éxito ¿A qué cree que es debido esto?

*R.: No todos los matrimonios son así, pero si un matrimonio no se vuelve consciente de Krisna eso es porque empiezan la vida de casado con otra perspectiva, es decir, que quieren disfrutar de los sentidos. Y la gratificación de los sentidos, por naturaleza, acaba frustrando. Prabhupada escribió a una familia en los setenta más o menos y les dijo que si ponían a Krisna en el centro su vida de casados sería como *Vaikuntha*, pero que si no lo hacían sería negativa. Prabhupada dice que en Occidente el hombre está entrenado para ser*

irresponsable y la mujer para la vida sexual. Una mala combinación para los matrimonios. Por el contrario, en la cultura védica, el hombre está entrenado para ser responsable de su familia y para volverse completamente consciente de Krisna y la mujer está entrenada para ser casta y pura (23-V-95).

Com es pot veure, el cercle torna a tancar-se pel mateix lloc: la desavinença arrela del desig sexual i de l'autocomplaença, actituds contràries a l'ideal vàdic, que basa l'equilibri familiar en la consciència de Krisna i en l'assumpció de la distinta naturalesa constitutiva d'home i dona. Així mateix, d'acord amb aquest ideal, la criança i l'atenció dels infants s'assigna prioritàriament a la figura materna, mentre que el pare, com a cap de família reconegut, s'ocupa de garantir el manteniment del grup domèstic. En el cas que aquest posteriorment decideixi fer la renúncia definitiva (*sannyasi*), segons l'antiga tradició hindú, l'esposa normalment es quedarà a casa d'un dels fills més grans o anirà a viure a un temple de dones. Al moviment Hare Krisna, s'accepta també que resideixin als temples, se les anomena vídues i es distingeixen per la indumentària de color blanc.

Els nens en edat escolar ingressen idealment en el *guru-kula* (l'escola del guru; el lloc del mestre espiritual), un sistema d'ensenyament primari tipus internat que tracta d'instituir la convivència permanent mestre deixeble i en què es combinen les ensenyances acadèmiques fonamentals amb la preparació i la formació espiritual. El seu referent ideal és el model desenvolupat i establert d'*ashrama*, basat en la interacció perllongada entre alumnes i professors avançats en consciència de Krisna i en l'aprenentatge pràctic en contacte amb la naturalesa. En aquest sistema, un cop l'infant és capaç de cantar setze rondes de *japa* plenament conscient del significat d'aquesta activitat i de la resta de significats religiosos que li han estat transmesos, pot rebre la iniciació formal.

El *guru-kula*, segons els dictats de Prabhupada, podia tolerar un model educatiu mixt fins als deu anys, sempre i que es mantingués la separació oportuna de dependències internes entre nens i nenes: "A esa edad se les debe prestar especial atención, porque una vez hayan sido víctimas de un mal comportamiento sexual, sus vidas quedarán arruinadas" (Cf. Jagadisa Goswami, 1984: 32). En l'actualitat, el fet que en el moviment Hare Krisna el *guru-kula* sigui mixt o no dependrà bàsicament del criteri dels encarregats de la planificació i direcció del centre. Tanmateix, el sistema d'internat no és l'única opció possible dins d'ISKCON¹; també s'accepta l'alternativa d'escola privada religiosa similar a les diferents versions occidentals d'aquest model i, més

---

1. International Society for Krishna Consciousness, nom formal del moviment Hare Krisna des de la seva fundació a Occident (Nova York, 1966).

minoritàriament, l'educació lliure o a càrrec dels pares. Altres opcions segons les preferències paternes poden ser, encara, l'ensenyança en una escola pública convencional, la impartició de l'ensenyança religiosa de consciència de Krisna en un àmbit particular o domèstic, o la formació dels fills en una escola del moviment que no sigui d'internat. En poques paraules: hi ha alternatives i gustos de tots els colors, i la manca d'unificació de criteris quant a definir el sistema educatiu més adequat és una mostra més del delicat període de transició generacional que afronta ISKCON en el moment actual.

A Espanya, les dificultats del moviment per aconseguir legalitzar el seu sistema escolar han retardat encara més la implantació del *guru-kula* tipus internat finalment triat per posar en marxa a Nueva Vrajamandala. Mentre han durat les planificacions internes i les peticions legals en aquesta direcció, la majoria dels nens de la comunitat han anat a l'escola pública de Brihuega, tot i no ser l'opció més satisfactòria per als pares. L'altra possibilitat, molt més complexa i només a l'abast d'uns pocs, ha estat costejar regularment o periòdicament l'educació dels infants a l'Índia. Pel que fa a l'ensenyança dels més petits, les anomenades escoles de dia a càrrec dels mateixos pares, han tractat de satisfer les primeres necessitats educatives dels nens a través d'un programa pedagògic que introdueix els primers conceptes relacionats amb la Consciència de Krisna.

Es considera que la responsabilitat d'una bona educació consisteix a mantenir els nens constantment ocupats en activitats conscients de Krisna. El programa formatiu diari dels infants ha de basar-se en una constant ocupació centrada en Krisna: "Sri Prabhupada indica, que al tener una ocupación constante, desarrollarán satisfacción por la conciencia de Krisna de una forma natural. Nuestro deber más importante es ayudarles a desarrollar satisfacción por la conciencia de Krisna" (Jagadisa Goswami, *op. cit.*, 41). D'acord amb aquest plantejament, el procés d'enculturació i socialització inclourà la transmissió a les noves generacions dels valors, de les normes i de l'estructura ideològica del moviment, en la majoria dels casos, des d'un delicat contrast simbòlic i perceptiu entre la genuïnitat espiritualista representada pel moviment i l'estereotip materialista que aquest ha construït de la societat en general.

P.: Pero vuestra filosofía tiene una concepción muy concreta del que llamáis "mundo material" o "mundo materialista" ¿Eso no predetermina de alguna manera cualquier opción posterior del niño?

R.: Ya le explicas que eso es un sistema materialista, que el sistema espiritual es éste, y le explicas por qué. Le explicas los resultados del sistema materialista, que ellos lo están viviendo. Y ellos ya, cuando sean mayores ya, ese libre albedrío no se lo puede quitar nadie, o sea, si él quiere volverse materialista nadie se lo puede impedir. Es el niño el que tiene que

decidir. Esto es el resultado de esto y esto es el resultado de esto. Y, lógicamente, nosotros te aconsejamos éste. Ahora tú eres el que tiene que dar los pasos (Brahmananda: 5-XI-92).

No cal dir que la socialització infantil des de la perspectiva d'una generació adulta resocialitzada en uns paràmetres ideològics i simbòlics fortament contrastius respecte a l'entorn sociocultural més immediat, s'esdevé un assumpte d'allò més delicat i complex quant a la valoració i tractament: d'una banda, planteja el conflicte entre la dinàmica psicoevolutiva dels nens i l'ambivalència de significats dins-fora, interior-exterior, *in-group* (prioritaris o exclusius)-*out-group* (secundaris o circumstancials) que han d'experimentar; d'una altra, la discordança entre la restricció del repertori d'opcions disponibles en un rígid règim d'internat i les possibilitats objectives futures d'engegar un pla de vida diferent a l'interioritzat com a ideal transcendental en el si del moviment en l'"altre" context culturalment i ideològicament aliè. A això cal afegir-hi encara la dificultat de trobar continuïtat acadèmica en uns estudis superiors, ja sigui per inadaptació curricular al sistema educatiu occidental o per falta d'una oferta pròpia d'estudis universitaris. L'experiència d'ISKCON amb alguns *guru-kulas* en funcionament ja ha posat de relleu alguns problemes o inconvenients derivats d'aquestes situacions, així com també dels propis processos d'adoctrinament en centres d'internat, on l'ideal educatiu al voltant d'un professorat i d'un ensenyament modèlics malauradament no sempre s'ha acomplert.

D'altra banda, hi ha una diferència fonamental entre la resocialització travessada pels membres de la primera generació com a producte de la conversió i el seu estatus *adquirit* en el si del moviment i la socialització religiosa i l'estatus *adscrit* dels membres de la segona generació. Una diferència que, lògicament, té traduccions pràctiques en el terreny formatiu i adoctrinador i posa de relleu algunes de les contradiccions principals del sistema educatiu. Malgrat tot, els devots confien plenament en la validesa d'aquest sistema, i més concretament del model d'internat; això sí, sempre i que es dugui a la pràctica d'una manera coherent, que inclogui la selecció acurada de bons educadors i la voluntat de perfeccionament i s'estableixin els mecanismes de control adients per fer front a les irregularitats organitzatives i pedagògiques que puguin produir-se.

No hi ha dubte, que l'aspecte educatiu és massa complex com per a ser tractat ambiciosament en un article breu com aquest. Per això, no ens hi aturarem més i acabarem aquest apartat fent referència a d'altres aspectes de l'estil de vida Hare Krisna. Més concretament, aquells relacionats amb la simbologia de la puresa-contaminació corporal com els processos salut-malaltia, l'alimentació i la higiene.

Quant al vessant mèdicosanitari, el referent ideal és el sistema de curació *ainurvèdic*, el concepte bàsic del qual és la capacitat de l'individu per a l'autocuració. Però atesa la

manca d'especialització en aquesta ciència fora de l'Índia, els Hare Krisna es decanten, en general, per la medicina natural o naturista, per bé que no hi ha una obligació o recomanació explícita d'utilitzar-la com a alternativa a la convencional. L'elecció d'una o de l'altra és una qüestió individual i sol dependre de les circumstàncies concretes de salut en què la persona es trobi.

La salut es considera un factor important per al cultiu de consciència de Krisna, especialment en estat neòfit. La base per aconseguir-la, segons els principis de l'*aiurveda*, és dur una dieta i una rutina de vida estables i sanes. Els tres focus principals de malaltia són menjar de forma desmesurada o no apropiada, la manca d'higiene i l'ansietat. D'ací que promogui una alimentació saludable i s'interessi fonamentalment per l'autoprevisió de la malaltia a través del coneixement del cos humà.

El concepte fonamental de l'*aiurveda* és l'anomenat *tri-dosha*, els tres principis energètics que governen totes les funcions corporals: *vata*, *pitta* i *kapha*. Aquests són la base de l'existència psicòmòtica de l'home, i regeixen totes les funcions biològiques, psicològiques i patològiques del cos, la ment i la consciència. Quan aquests tres elements bàsics estan desequilibrats, contribueixen al procés de malaltia. I un factor clau en el manteniment d'aquest equilibri és la interacció amb l'ambient extern. Segons l'*aiurveda*, durant la vida es produeix una interacció constant entre el medi ambient intern i extern. L'ambient extern comprèn les forces còsmiques (macrocosmos), mentre que els principis de *vata*, *pitta* i *kapha* governen les forces internes (microcosmos).

Un altre aspecte bàsic d'aquesta ciència és que es poden equilibrar les forces internes que funcionen en l'individu modificant la dieta i els hàbits segons sigui necessari a fi de contrarestar els canvis del seu ambient extern. En aquest sentit, Zimmermann (1975) assenyala que en l'*aiurveda* la regla a seguir és augmentar els humors massa dèbils, calmar aquells que romanen excitats i salvaguardar els que són "iguals" o "congruents" (*sama*). Suggereix que la idea de congruència s'imposa a la d'equilibri, i que tot un conjunt de termes construïts a partir del *ioga* necessiten un programa terapèutic consistent a aconseguir les relacions apropiades, les articulacions congruents (*sama-ioga*) entre el pacient i el seu entorn.

En aquest sistema, doncs, la salut representa l'ordre i la malaltia, el desordre. En el cos humà existeix una interacció entre ambdós factors. D'acord amb l'*aiurveda*, les malalties es poden classificar segons l'origen: psicològic, espiritual o físic, o també segons el lloc corporal on es manifestin; en altres paraules: d'acord amb els factors i amb la *dosha* (*vata*, *pitta* i *kapha*) que les causa. La diagnòsi d'aquestes malalties parteix de la prevenció i de la comprensió personal del procés o desordre abans que els símptomes de desequilibri i les reaccions del cos es manifestin. El tractament aiurvèdic, per la seva banda, es basa en l'eliminació i en la neutralització de les toxines, considerades

les responsables fonamentals de la malaltia. Aquest tractament es pot aplicar tant en el plànol físic com en l'emocional.

Segons la filosofia Hare Krisna, el dolor (físic o emocional) és producte del *karma*: “Dios es bueno, y de la misma manera que el padre le dice al niño: no toques que te vas a quemar, y el niño insiste. Y el padre vuelve a decirle: no toques que te vas a quemar, entonces el niño toca y se quema. Entonces, no es que la culpa la tenga el padre. Similarmente, nosotros aquí en el mundo material lo pasamos mal porque nos metemos nosotros en el lío. Nosotros creamos mal *karma*, actuamos incorrectamente, violamos las leyes naturales y luego nos quejamos. Pero somos nosotros los que nos creamos ese dolor con nuestros actos pasados. El *karma* que nos creamos nos produce felicidad si es buen *karma* y sufrimiento si es mal *karma*. Claro, Krisna lo pone ahí para enseñar” (Brahmananda: 3-XII-92). És per això que, a banda de procurar la subversió dels factors d'ansietat a través del cultiu de consciència de Krisna, hi hagi un interès especial per l'alimentació saludable i la higiene entre els Hare Krisna: la primera investint-se d'un caràcter sagrat fonamental; la segona com a part també essencial de la vida regulada i exemplar de tot devot, tant en la dimensió interna o espiritual com d'aparència externa: “La limpieza interior se logra cantando simplemente Hare Krisna y manteniendo la mente y los sentidos siempre ocupados en el servicio de devoción al Señor. La limpieza (exterior) se mantiene bañándose regularmente y observando otras reglas adicionales de higiene” (Veda Vyasa Das Adhikari, *op. cit.*, 30).

L'alimentació i la higiene, a més, estan directament relacionades amb les creences sobre la contaminació corporal i, per tant, sobre la necessitat de purificació ritual del cos abans d'entrar en contacte amb allò sagrat. Així per exemple, les dones en el període menstrual no poden accedir a la cuina de les deïtats ni tampoc a l'altar. L'accés a aquests espais queda igualment restringit als nens, les activitats i els jocs dels quals generalment no garanteixen l'estàndard de neteja requerit, així com també a totes aquelles persones que no siguin els *brahmanes* o sacerdots encarregats d'aquests serveis.

D'altra banda, segons un dels principis regulatius del moviment (lligat a la filosofia d'evitar el sacrifici d'animals), el règim alimentari és estrictament lactovegetarià. El aliments, després de ser oferts amb diferents pregàries als mestres espirituals i a les deïtats, experimenten una transformació transcendental; en ser acceptats per Krisna es converteixen en la seva misericòrdia (*prasada*) i adopten un simbolisme benèfic i d'auspici per a tots aquells que tinguin el privilegi d'assaborir-los. Així mateix, els aliments oferts directament a Krisna s'anomenen *maha-prasada* (gran misericòrdia) i s'identifiquen amb Déu mateix, de manera que el devot ha de mostrar a aitals remanents el mateix respecte que a Krisna i observar determinades regles de conducta en relació amb el seu consum.

D'acord amb el caràcter santificat dels aliments, sempre es procura prescindir de conserves i de productes congelats, especialment quan es cuina per a les deïtats. Es considera molt important la idoneïtat de l'estat de consciència espiritual del cuiner, perquè es creu que influencia notablement la d'aquells que després consumiran els aliments que ha preparat. De fet, la preparació és considerada un acte devocional que ha de ser realitzat d'acord amb regles exactes. En importància és igual a la cerimònia d'adoració, i la cuina és un lloc tan sagrat com l'altar. Mentre es cuina, la primera regla és pensar en Krisna contínuament, així com mantenir-se a tothora pulcre i a distància de qualsevol agent o àrea contaminant. No es permet als cuiners tastar o olorar els aliments; Krisna ha de ser el primer de fer-ho, de gaudir del menjar. Després de cuinar els aliments, tots els plats, safates i recipients usats han de rentar-se immediatament i la cuina ha de ser endreçada i higienitzada al màxim.

En el mateix sentit higiènic s'estableixen algunes normes relatives al vestit, que cal mantenir endreçat, canviar-se diàriament i rentar-se amb regularitat. El contacte amb el cos i amb els espais especialment contaminants, com ara els serveis, fan que aquestes pràctiques higièniques siguin indispensables per participar en els processos rituals quotidians i accedir a llur dimensió sacramental. Els homes es vesteixen amb el característic *dboti* hindú (tela àmplia adaptada a la part inferior del cos) i la *kurta* (peça usada com una camisa) de color safrà o blanc segons siguin cèlibes o casats respectivament. Les dones, per la seva banda, usen l'anomenat *sari*, un vestit llarg de colors que s'acompanya d'una manteleta per cobrir el cap. Un punt al front indica si són casades. Els membres masculins s'afaiten el cap com a mostra de renúncia i es deixen una cueta (*sikha*) a la part posterior que simbolitza el caràcter personalista en la concepció de Déu segons la filosofia del grup.

L'autosuficiència: assignatura pendent o utopia?

La idea central de Prabhupada pel que fa a l'organització econòmica del moviment era aconseguir l'autosuficiència dels temples establerts. És a dir, que cada un, amb els propis recursos, membres i congregació, generés de forma autònoma els mitjans per mantenir-se i desenvolupar-se. Amb aquest model descentralitzat es pretenia evitar que, en darrer terme, qualsevol mala gestió o crisi particular repercutís en d'altres comunitats o en el creixement del moviment en general. D'acord amb aquest plantejament, per exemple, l'editorial Bhaktivedanta Book Trust es fundà com a empresa independent de l'esquema burocràtic i administratiu dels temples d'ISKCON precisament per protegir i potenciar per damunt de tot la missió de publicació i prèdica.

A Espanya, la base general de l'economia Hare Krisna la configuren les donacions procedents de la congregació i de la comunitat hindú (sobretot per a projectes específics), les aportacions de membres o famílies que treballen o tenen algun negoci propi a l'exterior, i els ingressos provinents de la distribució o venda de llibres (*sankirtana*) a càrrec dels anomenats equips viatgers, dels grups de prèdica locals o de devots particulars.

La gestió financera de Nueva Vrajamandala va a càrrec del president, que junt amb dos líders de cada departament i petits comitès de treball unifica criteris per a la presa de decisions personals o a través del Consell de Temple. L'administració dels fons disponibles s'organitza al voltant d'uns pressupostos elaborats a partir dels ingressos propis i la quantitat de donacions exteriors. Se'n fan càrrec el president, el secretari i, més específicament, el tresorer, tot i que aquest últim mai no pot manejar els diners amb plena independència. Aquesta és la norma, que serà més o menys rígidament aplicada segons sigui l'autoritat local i supervisada periòdicament pel membre del GBC assignat a la zona.

Els intents i els plans d'aconseguir l'autosuficiència de Nueva Vrajamandala han estat diversos, si bé sovint s'han traduït més en iniciatives particulars (tant impulsives com efímeres) que no pas en projectes ben articulats col·lectivament i viables a llarg termini. Per això, en l'actualitat, les consecucions en aquesta direcció són només parcials i les expectatives de futur, encara una incògnita. Amb la prevista inauguració d'una escola a la comunitat s'espera l'arribada de famílies i el reimpuls de les feines agrícoles i ramaderes, tant privades com comunitàries, les quals sembla que requereixen un increment de la força i del temps de treball disponibles per traduir-se en resultats pràctics més esperançadors.

La finca santa Clara, ara Nueva Vrajamandala, té un total de 25 hectàrees de terreny cultivable entre regadiu i secà, fragmentades en 26 parcel·les de diferent grandària situades a banda i banda del riu Tajuña. El servei de tasques agrícoles i ramaderes s'organitza en el marc del departament anomenat agrovagues, constituït per un petit grup de devots amb dedicació plena. En els períodes del cicle de producció que necessiten més reforços (els propers a l'estiu, durant l'època de recollida de l'alfals) comencen les feines comunitàries, en les quals participen la majoria dels membres, a excepció d'aquells ocupats en serveis imprescindibles com ara l'adoració, la cuina, etc. El temps invertit en les tasques agrícoles i ramaderes és aproximadament d'unes set hores diàries, si bé es flexibilitza segons les necessitats. Se segueix un sistema d'agricultura biològic o ecològic d'acord amb la filosofia de protecció de la naturalesa, s'evita l'ús d'insecticides i productes químics diversos per a l'adob i es manté un sistema rotatiu de guaret amb l'objectiu de regenerar la terra. L'horta produeix tot l'any gràcies a l'adob natural que proporcionen les vaques i els camps de cultiu en

l'època de descans serveixen de pastura al bestiar, que al mateix temps prepara els terrenys per a l'any següent.

El departament agrovaques funciona com a unitat productiva independent del temple i ha de cercar la rendibilitat de la seva economia interna. Es concentra sobretot en la producció de cereals, llet i lleguminosa, i inclou separadament els cultius d'horta i de flors. Aquesta producció es ven al temple, o ocasionalment a l'exterior quan hi ha un excedent disponible, de manera que el programa d'agricultura i ramaderia ha de mantenir-se per si mateix i, a ser possible, generar beneficis. En últim terme, però, l'objectiu del departament és aconseguir que tots els ingressos vinguin de la venda a l'exterior i que tota la producció reverteixi en el temple de forma gratuïta. Amb tot, el pas definitiu i ideal d'autosuficiència interna exclou també qualsevol tipus de dependència de l'exterior, ja sigui per la venda de productes agrícoles, de llibres o d'altres recursos propis.

En definitiva, la finalitat del desenvolupament de l'autosuficiència és demostrar a la societat que és possible sobreviure al marge del materialisme i el consumisme dominants, d'una manera senzilla i natural i practicant la vida espiritual. Aquest propòsit inclou, d'una banda, l'ideal de reduir al màxim la maquinària o l'ús de tecnologia avançada en el cicle productiu d'acord amb la filosofia ecològica del moviment, i, d'una altra, l'activació de mesures puntuals dirigides a incrementar la producció agrícola i ramadera sense perjudicar l'equilibri del medi natural.

Un aspecte important en els plantejaments Hare Krisna per a l'autosuficiència és el de la protecció de la vaca, considerada un animal situat en la categoria de bondat dins de les tres qualitats de la naturalesa material (bondat, passió i ignorància), molt vinculat a Krisna en el món espiritual, i especialment favorable al manteniment de l'harmonia del medi ambient. A diferència del que succeeix en la majoria de finques ramaderes convencionals, aquesta protecció implica una conservació dels caps de bestiar encara que no siguin productius, amb la qual cosa no solament perduren les despeses de l'alimentació, sinó que es deixen de guanyar beneficis per la venda. A més a més, els nivells de producció de llet són inferiors als que puguin obtenir-se a l'exterior, perquè d'acord amb aquesta renúncia al sacrifici o a la venda d'animals no productius, la reproducció de vedells es fa amb molta menys freqüència (no anyalment) i d'una forma selectiva per evitar que el ramat creixi excessivament.

Pel que fa al treball agrícola, la gran extensió explotable de la finca contrasta amb la poca mà d'obra disponible (o disposada) per a les feines del camp, principalment a causa de la disminució de monjos *brahmacaris* a la comunitat, factor aquest que no deixa de ser un obstacle important al projecte autosuficient. De fet, una mesura per contrarestar l'escàs èxit en els intents de posar-lo en marxa a partir de la cooperació

comunitària vol ser la venda o cessió de terrenys de la granja a devots particulars o residents a l'exterior a fi de desenvolupar progressivament el que s'anomena Monestir del poble; és a dir, una mena de llogaret vèdic integrat per famílies particulars independents del temple (el lloc específic dels monjos dedicats a temps complet a la vida espiritual) que treballin de forma corporativa en l'autoproveïment i ajudin econòmicament el temple segons les seves possibilitats. D'altra banda, segons com evolucioni, es creu que aquest nou tipus d'organització pot representar un pas intermedi o transitori envers la direcció ideal, aquella que apunta a un model plenament i genuïnament comunitari. Un dels devots més compromesos en el desenvolupament de l'autosuficiència ens deia el següent:

Prabhupada siempre habló de comunidad, trabajar en comunidad. Pero claro, ahora, como se ve que estamos tan condicionados y tenemos este sentimiento de separatividad tan arraigado en nosotros, cada uno queremos hacernos nuestro rollo ¿entiendes? Mientras haya riqueza mala y los devotos estén apegados a la riqueza mala no trabajaremos en grupo. Pero esta es una cuestión ya de prédica y de concienciación, y de ver la realidad. Cuando ves la realidad no te quedas con la irrealidad. Cuando los devotos empiecen a ver qué es realmente la riqueza buena, como Prabhupada explica, que está basada en las energías alternativas, en las energías renovables, y empiecen a ver que están viviendo de la riqueza mala, automáticamente desecharán la riqueza mala y empezarán a trabajar para producir riqueza buena (Govardhana: 9-VI-95).

El principi de l'economia espiritual, tal com els devots dedueixen de les escriptures, consisteix a treballar el mínim per satisfer les necessitats bàsiques de la vida i la resta del temps invertir-lo en el cultiu espiritual. D'acord amb això, els avenços per intentar assolir-la es perceben com una progressió cap a la simplicitat i l'austeritat:

Yo creo que se tienen que dar grandes pasos, grandes pasos de abandonar esos medios de producción a los cuales estamos tan apegados. Abandonar fundamentalmente el petróleo y la electricidad, y empezar a desarrollar un poco una infraestructura... cuando tienes un buey entrenado, entonces dejas el tractor; y cuando tienes tu huerta funcionando pues dejas de comprar en Mercamadrid; y cuando tienes unas pilas de lavar bien puestas quitas la lavadora; y cuando tienes ya una cocina de leña y tu mujer sabe cocinar con leña, entonces quitas el gas; y cuando tienes lamparitas de aceite quitas la electricidad. Prabhupada pone muy claro las prioridades: lo primero producir vuestros alimentos y proteger a las vacas, que forman parte del alimento de la leche ¿no?, o sea, producir leche no violenta. Es decir, lo primero que Prabhupada remarca es la protección de las vacas, como fundamento de la economía

espiritual, y el cultivo de la tierra. Y después las artesanías básicas, empezando por la tela. La vivienda y la tela. Hacer las telas naturales de lana, algodón, lino... etcétera ¿no? Todos los tejidos naturales. Y después también pues la cerámica, el hierro, la forja, la madera... es decir, todas las artesanías básicas que necesitamos para vivir (Govardhana: 9-VI-95).

Comptat i debatut, l'assignatura pendent o la utopia consisteix a implantar un tipus d'infraestructura natural, ecològica, no violenta i espiritual en el marc d'un model econòmic alternatiu-autosuficient basat en l'ús d'energies renovables, el treball manual i en l'estreta cooperació comunitària. De moment, però, la realitat manifesta (extensible a la majoria de comunitats d'ISKCON a escala mundial) no ultrapassa la declaració de principis i de bones intencions. És per això que d'un temps ençà han aparegut algunes iniciatives particulars dirigides a conscienciar els dirigents d'ISKCON de la necessitat de promoure l'"economia espiritual" i de predicar sobre aquest aspecte pràctic de la Consciència de Krisna, fins al moment bastant marginat a costa de l'activitat religiosa i financera de distribució de literatura.

Experiència religiosa i construcció de la identitat espiritual

Sens dubte, la pràctica religiosa principal dels Hare Krisna és el cant dels sants noms de Krisna o *maha-mantra* Hare Krisna, ja sigui de forma privada (*japa*) o congregacional i acompanyat de ball (*kirtana*). Segons les escriptures del moviment, cantar Hare Krisna és el *yuga-dharma*, el fonament religiós d'aquesta era i, per tant, la pràctica devocional més important. *Maha-mantra* significa el gran cant d'alliberament de la ment i els sants noms de Déu, segons la doctrina de la Consciència de Krisna, són Hare, referit a l'aspecte energètic, i Krisna i Rama, referits al personal: Krisna significa el suprem atractiu i Rama la font de tota felicitat. Segons la filosofia del grup, quan una persona canta aquest *gran mantra* està demanant a la divinitat que l'ocupi en servei; sol·licita connectar-s'hi invocant el seu nom i la seva energia. El *maha-mantra* Hare Krisna és considerat una vibració sonora transcendental, és a dir, que se situa per sobre de les lleis materials i, d'acord amb els *Vedes*, descén directament del món espiritual. Atenció, respecte i humilitat són les actituds més adequades en cantar-lo.

El cant individual a mitja veu del *maha-mantra* amb l'ajuda del rosari s'anomena *japa*. Un *japa-mala* és un rosari (preferentment fet de fusta de l'arbre sagrat *tulasi*) de cent vuit granets que representen a les cent vuit *gopis* principals (les amants transcendents de Krisna) més una última de més gruixuda que representa Krisna. El *japa-mala* cal que es conservi sempre dins d'una bosseta especial i mai no ha de portar-se al lavabo ni deixar-se a terra o en un seient, ni tampoc ha de ser tocat amb els peus o amb

la boca; tot això, seguint la norma d'evitar qualsevol contacte dels objectes sagrats amb àrees o agents contaminants de distinta mena, en especial, aquells relacionats amb el cos. D'altra banda, Veda Vyasa Das Adhikari, al manual d'instruccions normatives, explicava el mètode correcte del cant privat *japa* de la manera següent:

Al cantar el *japa*, se comienza por la cuenta menor más próxima a la cuenta que representa a Krisna, cogiéndola entre el pulgar y el dedo medio derechos, evitando tocarla con el índice, y en tanto se la hace girar entre estos dedos, se canta el *maha-mantra* —Hare Krisna, Hare Krisna, Krisna Krisna, Hare Hare, Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare—. Se pasa entonces a la cuenta siguiente, cantando en la misma forma y así sucesivamente. Sin embargo, cuando al completar la primera vuelta se llega a la cuenta que representa a Krisna, no se canta, sino que se retrocede cantando cuenta a cuenta, hasta la primera nuevamente, completando así la segunda vuelta y recomenzando todo el proceso, como la primera vez. En esta forma, yendo y viniendo se debe cantar un número determinado de vueltas al día. Para poder ser iniciado se deben cantar por lo menos dieciséis vueltas diarias, persistentemente durante un largo tiempo. Si en alguna ocasión no se alcanzan a cantar las dieciséis vueltas, las que faltan deben cantarse al día siguiente (*op. cit.*, 24-25).

Es recomana acabar les setze rondes de *japa* de matinada abans del primer àpat del dia i incorporar-se al servei assignat, així com fer-ho de forma conjunta amb d'altres devots a la sala del temple a fi d'evitar les distraccions i la somnolència. D'aquesta forma es creu que la ment romandrà fixa i podrà recordar Krisna fàcilment la resta del dia.

D'altra banda, el cant congregacional del *maha-mantra* en veu alta i amb instruments es denomina *kirtana*. S'hi utilitzen la *mrdanga*, tambor de fang que es fa servir per al cant en grup, i els *karatales*, cimbals de metall per fer l'acompanyament rítmic dels cants. Es diu que abans de tocar qualsevol instrument en el *kirtana* és necessari familiaritzar-se amb les pregàries que s'han de cantar i sempre és més important cantar que no pas tocar un instrument i no cantar.

L'assumpció del sentit de disciplina i dedicació en la pràctica religiosa s'esdevé fonamental per al compromís. Un sentit que s'imprimeix institucionalment en els membres insistint en l'elevat valor que representa seguir els principis regulatius i refusar totes les ofertes i temptacions del món material exterior. La interiorització d'aital valor i dels significats que s'hi associen autoconfirma l'elevació d'estatus que significa convertir-se en devot de Krisna, potencia la determinació, i és en la base d'una estructura cognitiva que permet raonar l'experiència anterior a la conversió com a resultat de la manca d'autocontrol i d'autoritat normativa, de models vàlids a seguir i de fites consistents per les quals lluitar.

A més, el fet de rubricar aquest coneixement de causa a través de l'acceptació o positivització del destí segons la llei del *karma*, funciona com un important mecanisme d'activació del compromís: d'una banda, les "sorpreses" i incerteses del passar desapareixen, es garanteixen unes conseqüències fixes tant a l'acatament com a la transgressió o desconsideració del dogma, i es legitima una "despreocupació" general respecte a l'èxit o el fracàs individual, que queden finalment supeditats al disseny diví; d'una altra, es desperta l'incentiu de "cremar" reaccions kàrmiques negatives i, per tant, de positivitzar aquest destí mitjançant el servei devocional correcte i el seguiment dels principis regulatius.

Es considera que tota entitat vivent té l'instint natural de prestar servei devocional al Senyor i que la capacitat d'estimar Krisna existeix originalment en la persona. Però a causa de la influència de la matèria, aquesta devoció està dormida i cal despertar-la. Mitjançant l'acceptació i la pràctica constant de diferents processos rituals i regulatius s'aconseguirà fer emergir aquesta capacitat latent, despertar en la vida espiritual i en la consciència de Krisna. El *bhakti-ioga* dut a la pràctica sota regles i regulacions s'anomena *sadhana-bhakti*, el procés a seguir que el deixeble rep del mestre i de les escriptures.

La pràctica del *sadhana-bhakti* implica assistir al *mangala arati* (culte a la deïtat) de matinada, abstenir-se de certes activitats materials, oferir reverències al mestre espiritual i observar tot un seguit d'instruccions normatives subordinades a un precepte bàsic: recordar tothora a Krisna i no oblidar-lo mai: "Debemos tratar siempre de amoldar las actividades de nuestra vida de manera tal que constantemente recordemos a Visnu, o Krisna. Eso es conciencia de Krisna [...] En verdad, ése es el más básico de todos los principios regulativos, porque cuando hay una orden de un superior de hacer algo, hay simultáneamente una prohibición. Cuando la orden es que siempre debemos recordar a Krisna, la prohibición es que no debemos olvidarlo nunca. Dentro de esta sencilla orden y prohibición, se encuentran por completo todos los principios regulativos" (Bhaktivedanta Swami, 1985: 22). Per tant, el punt d'arrencada del *sadhana-bhakti* és fixar la ment en Krisna; emprar tant la ment com els sentits en el servei devocional pràctic. I es diu que la millor manera d'aconseguir-ho és cantar el sant nom o *maha-mantra* Hare Krisna.

La primera part del servei devocional és, doncs, efectuar-lo d'acord amb els principis regulatius, que el devot ha d'observar sense discussió segons ho ordenin el mestre espiritual o les escriptures. Se'n diu *vaidhi* o *vidhi* (reglament). L'altra part del *sadhana-bhakti* s'anomena *raganuga*, i es refereix al moment en què el devot executa el servei devocional guiat per un amor natural envers Krisna d'una forma espontània. Així doncs, en la pràctica del servei devocional poden distingir-se dues etapes: una de

reglamentada (*vaidhi-bhakti*) i una altra d'espontània (*raganuga-bhakti*). El pas de la primera a la segona és exemplificat per Prabhupada de la manera següent:

Por ejemplo, una persona dedicada al servicio devocional puede que reciba la orden de levantarse temprano por la mañana y ofrecer *arati*, que es una forma de culto a la deidad. Al principio, por orden de su maestro espiritual, se levanta temprano por la mañana y ofrece *arati*, pero después se desarrolla en ella un verdadero apego. Cuando adquiere ese apego, automáticamente trata de decorar a la deidad y de preparar diferentes clases de vestidos, y piensa en diferentes planes para llevar a cabo debidamente su servicio devocional. Aunque está dentro de la categoría de la práctica, ese ofrecimiento de servicio amoroso es espontáneo (*op. cit.*, 20).

Perquè el procés devocional sigui efectiu hi ha diversos requisits que cal tenir en compte com: la neteja externa, el bany del matí, l'aplicació de *tilaka* al cos, el cant de les setze rondes diàries de *japa*, el seguiment dels quatre principis regulatius², l'assistència a les classes de filosofia al matí i a la tarda, fer el servei assignat, menjar només *prasada*, participar diàriament en el programa espiritual desenvolupat al temple i, especialment a la primera cerimònia matinal (*mangala arati*) i cultivar les qualitats personals i devocionals descrites a les escriptures aplicant-les a la pràctica quotidiana. A més, en presència de les deïtats el devot ha de tenir una mentalitat d'humilitat i cal que ofereixi oracions o mantres glorificant-les mentre les adora. En aquest context, el contingut de l'experiència religiosa, tot i ser molt individual i íntim, sempre gira al voltant del sentiment emotiu que suposa la relació mística personal amb Krisna.

En aquest procés, segons la doctrina de la Consciència de Krisna, es troba el veritable caràcter reformador del *bhakti-ioga* sota regles i regulacions. S'hi desenvolupa la motivació personal a través de l'acceptació de les ordres del guru, de l'horari del programa espiritual al temple, del cant dels sants noms i dels quatre principis regulatius i la normativa comunitària en general, etc., fins a arribar a un punt en què suposadament es purifica la devoció envers Krisna i predomina l'espontaneïtat en la realització del servei devocional: "Más que nada porque el maestro te impone... uno en un principio lo hace, como no tiene devoción pura, lo hace con alguna motivación, bajo un cierto horario, bajo una norma... y con la práctica, finalmente pues uno desarrolla esa devoción" (Harikesa: 27-X-92).

---

2. Els quatre principis regulatius bàsics de la Consciència de Krisna són: abstenir-se de consumir carn, peix i ous, evitar qualsevol tipus de droga o intoxicant (inclosos el cafè, el te i el tabac), restringir l'activitat sexual al matrimoni i a una finalitat procreadora i no participar en jocs d'atzar, creadors de desitjos materialistes.

Uns altres informants, precisant un xic més sobre aquesta capacitat reformadora i transformadora del *sadhana* i dels mecanismes motivacionals que implica ens deien:

[...] yo he visto drogadictos incluso ¿no?, que vienen y aceptan el proceso así como un refugio. Pero poco a poco pues esas motivaciones, esa comprensión... se van purificando, les va haciendo efecto. Y también hay quien deja de seguir el proceso de *sadhana*, y normalmente pues empieza a desarrollar hábitos mundanos... Entonces a mí me gusta, a mí personalmente me gusta. A mí al principio me era muy difícil... me costaba, no encontraba ningún placer, y ahora pues me encanta, estoy deseando que sea la hora de despertarme (Hayagriva: 14-II-93).

El procés és fidedigne i si un el seguix, una de dos, o destrosses tots els mals hàbits que tenies abans o no pots seguir, no? O sigui, quan ja portes un temps practicant la filosofia i aixina, el resultat és que el cos de dins es purifica, al cantar el *maha-mantra*, a l'escoltar les classes, al tenir la relació amb els devots i així, el resultat ràpid és que el cos de dins es purifica. Una de dos: o es purifica el cos, o no pots aguantar la purificació i tens que fer-ho d'una forma més senzilla, més a poc a poc, no? (Vaisesika: 1-II-93).

El *sadhana* és valorat i viscut, per tant, com un procés purificador fonamental que possibilita al devot no trencar els vots de compromís amb els principis regulatius del moviment i, per tant, no recaure en el descontrol mental i vital anterior a la conversió. Un altre devot ho expressa ben clar:

El *sadhana* es importantísimo. Sin *sadhana* no tienes la suficiente fuerza espiritual como para poder hacer un avance espiritual. Es esencial porque te provee de la purificación necesaria para afrontar todas las situaciones que te puedan ocurrir durante el día. Por ejemplo, el canto del *japa*, del rosario, las dieciséis rondas que haces: eso te da a ti la fuerza espiritual necesaria para poder rechazar cosas. Es como por ejemplo fumar ¿no? Si tú preguntas a la gente, el cien por ciento de la gente está de acuerdo en que fumar es malo, pero siguen fumando, porque no pueden... no pueden dejarlo; su mente les pide y no pueden controlar esa mente. A pesar de que su inteligencia sabe que eso es malo, no está lo suficientemente fijada, no es lo suficientemente fuerte para decirle 'no, no lo hagas' y que la mente lo escuche. Entonces, si tú cantas el *maha-mantra* tienes el poder ese, purificador, purifica tanto la mente como la inteligencia [...] Por ejemplo, yo antes de conocer este movimiento para la conciencia de Krisna me parecían los devotos como personas así muy... muy espirituales, que yo nunca podría hacer lo que ellos hacen, hacer las cosas que ellos hacen: dejar de fumar... los principios regulativos que siguen ¿no? Porque yo en ese momento no entendía

la importància de lo que es el *sadhana*. Entonces, cuando yo empecé, me regalaron un *japa* y empecé a cantar el *maha-mantra* y a ir de repente a hacer un poco de *sadhana*, ir al templo... entonces lentamente me fui como purificando. Yo no me daba cuenta, pero me estaba purificando. Entonces, cada vez iba perdiendo más el sabor a las cosas, a las cosas materiales en las cuales yo estaba peor en esos momentos. Y podía dejarlas ¿no?. Y hasta que después de un tiempo te parece como algo normal y ya en un momento determinado ya como que no... ya no... es como nada ¿no? Lo que antes era un apego así inmenso, pues ahora puedes estar así como jugando como que no te afecta. Es por la potencia del mantra (Gopala: 29-IV-95).

El resultat final cercat i reconegut d'aquest procés "purificador" és la desidentificació personal identitària (amb l'ego) i l'assumpció completa del principi bàsic *hom no és el cos, ans una ànima espiritual*; això és, la identificació amb l'esperit i amb la divinitat (Krisna): "Al principio lo entiendes teóricamente, pero luego cuando vas predicando te das cuenta, o sea, es algo que lo ves clarísimo. O sea, que en realidad, pues que esto que hay aquí [el cos] pues no soy yo ¿no? Que sí, la tengo, pero yo no soy esta mano. Llega un momento que lo ves claro [...] vas soltando esas cosas" (Brahmananda: 7-VI-95). A través del *sadhana*, l'objectiu del devot (o de l'aspirant a devot) és fixar la ment i els sentits totalment en Krisna i apartar-los de qualsevol aspecte corporal, emocional i social relacionat amb allò "material", que, com confirma l'experiència pròpia, la complaença (causa) sol portar a la insatisfacció i la frustració (efecte). A partir d'aquí, es forjarà progressivament en l'individu una nova identitat personal i social, i aquest serà conscient que per mantenir el compromís lluny de perturbacions li cal seguir amb determinació les pautes normatives i educatives proporcionades per la institució.

Resumint: el *sadhana-bhakti* és un procés espiritual pràctic ben estructurat, sistematitzat i integrat quant a mecanismes de motivació participació i compromís, que experimentat amb la intensitat i la disciplina requerides converteix factors previs d'alienació, insatisfacció vital i buit existencial en factors d'integració, satisfacció vital i plenitud existencial. I que ho fa, d'una banda, a través de la interiorització progressiva (per resocialització i pràctica religiosa regular i regulada) d'un marc simbólico-conceptual que tendeix a ajustar-se (per definició i racionalització de la vivència personal) als aspectes d'experiència i cognitius bàsics de la "recerca" o demanda individual; i d'una altra banda, des de la transformació de la consciència (per desidentificació amb l'ego) en direcció a la construcció i consolidació d'una nova identitat personal (ànima espiritual) i social (devot de Krisna).

Així doncs, en el procés de resocialització i en tota la dinàmica de significació i pràctica religiosa de la Consciència de Krisna en general, destacaríem l'existència de

tres dimensions d'anàlisi imbricades i interrelacionades: l'aprenentatge del rol de devot, la pràctica religiosa o l'experiència devocional diària (el *sadhana-bhakti*) i l'adoctrinament o formació ideològica.

La primera dimensió inclouria fonamentalment els aspectes relatius al servei comunitari, a l'assumpció de responsabilitats, a la sociabilitat i a la interacció amb altres membres, i al compromís d'un mateix inicialment amb la norma (el deure) i més endavant amb els vots religiosos efectuats per iniciació. La segona es referiria a aquell "entrenament" necessari i preliminar al "despertar l'amor latent per Krisna", a fer emergir la consciència espiritual. Es referiria, més concretament, a la suma de processos psicològics i estats anímics i motivacionals estimulats per la pràctica religiosa, els quals, com diria Geertz (1989), poden arribar a invertir-se d'una qualitat de realisme únic i últim:

La religión altera, a veces radicalmente, todo el paisaje que se le presenta al sentido común, y lo altera de maneras tales que los estados anímicos y motivacionales suscitados por las prácticas religiosas parecen supremamente prácticos y los únicos que es sensato adoptar atendiendo a como son "realmente" las cosas.

Habiendo 'saltado' ritualmente (la imagen tal vez resulte demasiado atlética para describir los hechos y el verbo 'deslizarse' podría ser más exacto) a la esfera de significaciones que definen las concepciones religiosas y una vez terminado el ritual, de nuevo en el mundo del sentido común, un hombre ha quedado cambiado, si es que, como a veces ocurre, no ha fallado la experiencia ritual. Y si ese hombre cambió, también cambió el mundo del sentido común pues ahora se lo ve tan sólo como una forma parcial de una realidad más amplia que lo corrige y lo completa (Geertz, 1989: 115).

No obstant això, l'alteració d'aquests estats anímics i motivacionals, en el grau en què sembla que es produeix entre els Hare Krisna, tindria bastant a veure amb la immersió en una atmosfera d'alta suggestió que implica un deixar-se contagiar emocionalment pels nous estímuls que arriben als sentits (Rodríguez i González, 1989)³. És més, algun dels nostres informants s'ha referit fins i tot al *sadhana-bhakti*

---

3. Els autors esmentats sembla que circumscriuen aquest tipus d'atmosfera a l'àmbit de les anomenades "sectes destructives", plantejament que no podem compartir ni en la vessant genèrica ni en la concreta. D'una banda, no creiem que la submersió en aital atmosfera es pugui considerar un procés necessàriament involuntari o coercitiu i molt menys que sigui exclusivament localitzable dins de l'"armari" de les "sectes destructives" junt a d'altres factors del model del "rentat de cervell". D'una altra, en el cas que tractem, l'anàlisi interpretativa ens porta a vincular a la pròpia naturalesa de les pràctiques religioses del *bhakti-yoga* i *sadhana-bhakti*, les quals no s'entenen sense aquell "contagi emocional" inherent a l'experiència misticodevocional de relació íntima amb la divinitat.

com l'equivalent voluntari de la "robotització" (forçada) anàloga al "rentat de cervell"; o com un procés en què, de forma activa i desitjada, hom "es va trobant, situant i purificant (de la mà de Krisna)" i "desenvolupa naturalment atracció per Krisna" sent sincer, deixant-se portar, donant via lliure a les pròpies emocions i sentiments i entrant en sintonia amb el simbolisme i amb el ritual religiós. Un dels informants novicis ens deia significativament, que en d'altres grups religiosos pels quals havia passat (no tots considerats "sectes destructives") "el punxaven a fer", mentre que a Hare Krisna "és ell mateix qui es punxa a fer".

La culminació d'aquest procés significaria l'encesa de la "llum interior" de l'experiència mística que en aquest cas impulsa la rendició i la devoció incondicional a Déu (Krisna). Des del nostre punt de vista, tota la dinàmica d'alteració anímica i motivacional descrita, lluny dels paradigmes més deterministes i irreversibles, requereix la consideració d'una etiologia profunda de la conversió, que inclouria el desig (implícit o explícit) de "canvi de vida" o "canvi de món" i de localitzar un sistema de fe satisfactori quant a significats existencials i pràctica religiosa (en aquest cas, personal-directa-emociva i compromesa), així com també un ànim efectiu de progressar en aquesta nova situació no exempt, tot i l'elevat grau de plausibilitat i absorció individual, de possibles dubtes, autocrítiques, relaxacions participatives i àdhuc reincidències o abandonaments.

Finalment, la tercera i última dimensió comprendria el treball ideològic i socialitzador dels líders o representants jeràrquics del moviment a través del qual els devots interioritzen l'estructura de racionalitzacions i legitimacions del grup i l'apliquen a la seva vida diària. Un cop assimilada aquesta estructura, tot fet passat tendirà a ser vist gradualment com a subproducte directe de l'existència il·lusòria, ignorant i condicionada de la que hom ha tingut el privilegi d'escapar refugiant-se als peus del mestre i de Krisna. Partint del desig de canvi, la materialització del canvi no podrà menys que significar una reorganització de l'esquema de supòsits personals i, en general, una reinterpretació de la "realitat" en un context present totalment comprensiu i abastador.

En tot aquest procés, la resocialització reconverteix l'experiència més objectiva anterior a la conversió fent-la sinònima de "no realitat" (il·lusió: *maya*) i la més subjectiva en "consciència falsa" o "ego fals". Consegüentment, insta a construir l'experiència present i futura en la nova realitat "real" i en la consciència correcta, la que associa l'ego a l'esperit i a una part integral de Krisna. Pel que fa a l'imaginari privat i col·lectiu, els significats alternats passat-present determinen, per extensió lògica, un contrast comparatiu *dins-fora* o *interior-exterior* que decanta invariablement la balança en favor de l'opció espiritual actual: l'*abans* era artificial, aparent i difús; l'*ara* és autèntic, real i nítid. El passat i la vida material "ja es coneixen", "no han satisfet" i tenen una connotació finita

i buida d'últims significats; el present i la vida espiritual, pel contrari, "es redescobren a cada instant", "satisfan plenament" i van lligats a l'eternitat, a l'autorealització i a la comprensió de l'absolut.

D'altra banda, durant l'itinerari iniciàtic, les situacions difícils tendeixen a ser percebudes com a proves posades per Krisna a fi d'avaluar la fidelitat o la capacitat de servei dels seus devots. De fet, el servei devocional s'interpreta com una seqüència de proves i dificultats constants a superar i representa el "camí llarg i sacrificat" de la vida espiritual, aquell que, com diria Geertz, "fa sofrible el sofriment" fins a arribar a l'autorealització. I per això mateix s'esdevé un al·licient, un repte, una prova per a si mateix i de cara als parells. En realitat, la mera consciència que existeix un camí (el camí més vàlid) i que hi ha unes pautes específiques per avençar-hi amb rectitud, sense desviacions, són arguments suficients en la determinació del convertit, que veu en la nova direcció presa la culminació dels seus anhels i l'obtenció final de la recompensa promesa.

En efecte, el privilegiat sacrifici de la vida espiritual, des d'una perspectiva interna, es tradueix en plaer a través del servei devocional i pretén esdevenir plaer suprem en arribar a un estat plenament espiritual, de felicitat eterna. Dit d'una altra manera, el lliure arbitri mogut pel sacrifici, l'austeritat i l'amor a Déu es veurà finalment premiat amb el millor regal: el retorn a Krisna i el no retorn a aquest món de sofriment.

Aquesta "comprensió" fa més "suportable" qualsevol mirada enrere, de manera que, al marge de possibles reincidències, les aproximacions als vincles anteriors a la conversió es reconfiguren i es positivitzen partint d'una nova perspectiva més àmplia i explicativa de la realitat. A més, es poden fins i tot fer relectures positives de les insatisfaccions o desil·lusions passades, racionalitzant-les com a "proves posades" o "errors permesos" per Krisna a fi que hom s'adoni del vertader camí a seguir en la vida. També des de l'òptica Hare Krisna, en definitiva, hi ha molts devots del Senyor, però pocs escollits per refusar l'existència material i "despertar" la consciència de Krisna.

BIBLIOGRAFIA

- AGUIRRE, A. (1988) "Contracultura", in Aguirre, A. (ed) *Diccionario temático de antropología*, Barcelona: PPU.
- ASOCIACION PARA LA CONCIENCIA DE KRISNA (ACK) (s/f) *Ayurveda. Salud y nutrición naturales*, Document intern inèdit.
- BERGER, P. (1986) *Invitación a la sociología*, Barcelona: Herder.
- BERGER, P., LUCKMANN, Th. (1988) *La construcción social de la realidad*, Barcelona: Herder.

- BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPADA (1985) *El néctar de la devoción*, Los Ángeles: Fondo Editorial Bhaktivedanta.
- Blofeld, J. (1989) *Mantras. Sagradas palabras de poder*, Madrid: Edaf.
- BROMLEY, D., SHINN, L. (1989) *Krishna Conciousness in the West*, London and Toronto: Bucknell University Press.
- BURR, A. (1984) *I Am Not my Body. A Study of the International Hare Krishna Sect*, Delhi/India: Vikon Publishing House, PVT LTD.
- CARDÍN, A. (1982) *Movimientos religiosos modernos*, Barcelona: Temas Clave, Salvat 93.
- COSER, L.A. (1978) *Las instituciones voraces*, México: F.C.E.
- COULIANO, I. (1994) *Experiencias del éxtasis*, Barcelona: Paidós.
- DANER, F. (1975) "Conversion to Krishna Conciousness: The transformation from hippie to religious ascetic", in Wallis, R (ed) *Sectarianism. Analyses of Religious and Non-Religious Sects*, New York: John Wiley and sons.
- (1978) *The American Children of Krsna. A Study of the Hare Krsna Movement*, New York/Chicago/San Francisco/Atlanta: Holt, Rinehart and Winston.
- DE, S.K. (1942) *Early History of the Vaisnava Faith and Movement in Bengal*, Calcutta: Generals Printers and Publishers limited.
- DÍAZ, A. (dir) (1994) *Totalisme i voracitat. Una aproximació interdisciplinaria al "fenomen sectari" a Catalunya*, Barcelona: AIS/CROAS.
- DONZELOT, J. (1981) "Espacio cerrado, trabajo y moralización", in VV. AA., *Espacios de poder*, Madrid: La Piqueta.
- DOUGLAS, M. (1978) *Símbolos naturales*, Madrid: Alianza.
- (1991) *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*, Madrid: Siglo XXI.
- DOWNTON, J. (1980) "An Evolutionary Theory of Spiritual Conversion and Commitment: The case of Divine Light Mission", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 19(4): 381-396.
- ERIKSON, E. H. (1992) *Identidad. Juventud y crisis*, Madrid: Taurus.
- FOUCAULT, M. (1981) *Vigilar y castigar*, Madrid: Siglo XXI.
- FROMM, E. (1993) *El miedo a la libertad*, Barcelona: Planeta-Agostini/Obras Maestras del Pensamiento Contemporáneo.
- GEERTZ, C. (1989) "La religión como sistema cultural", in *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa.
- GOFFMANN, E. (1988) *Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales*, Buenos Aires: Amorrortu.
- (1989) *Estigma. La identidad deteriorada*, Buenos Aires: Amorrortu.

- GONZÁLEZ LÓPEZ, M. (1983) "Asociación para la Conciencia de Krisna", in Garcia Hernando, J. (dir) *Pluralismo religioso. Sectas y religiones no cristianas*, Vol II, Salamanca: Sociedad de Educación Atenas/Centro Ecuménico "Misioneras de la Unidad".
- GREENFIELD, R. (1979) *El supermercado espiritual*, Barcelona: Anagrama.
- JAGADISA GOSWAMI (1984) *Las enseñanzas de Srila Prabhupada sobre el Guru-Kula*, Los Angeles, Bombay, México...: Bhaktivedanta Book Trust.
- JUDAH, J. (1974) *Hare Krishna and the Counterculture*, New York/London/Sydney/Toronto: A Wiley-Interscience Publication, John Wiley and Sons.
- KANTER, R. (1972) *Commitment and Community*, Cambridge: Harvard University Press.
- KATEB, G., SKINNER, B. (1977) "Utopismo", in Sills, D. (dir) *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales*, Madrid: Aguilar.
- LAD, V. (1991) *Ayurveda. La ciencia de curarse uno mismo*, Buenos Aires/México: Ediciones Continente-Pax.
- LA FONTAINE, J. (1987) *Iniciación. Drama ritual y conocimiento secreto*, Barcelona: Lerna.
- LINDHOLM, Ch. (1992) *Carisma. Análisis del fenómeno carismático y su relación con la conducta humana y los cambios sociales*, Barcelona: Gedisa.
- LONG, Th., HADDEN, J. (1983) "Religious conversion and the concept of socialization: integrating the brainwashing and drift models", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22(1): 1-14.
- POLING, T., KENNEY, J. (1986) *The Hare Krishna Character Type. A Study of the Sensate Personality*, Lewinston/Queenston: The Edwin Mellen Press.
- PRAT, J. (1997) *El estigma del extraño. Un ensayo antropológico sobre sectas religiosas*, Barcelona: Ariel.
- ROCHFORD, E. (1985) *Hare Krishna in America*, New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- ROMANÍ, O. (1982) *Droga i subcultura: una història cultural del "Haix" a Barcelona (1960-1980)*, Tesi Doctoral, Barcelona: Publicacions/edicions de la Universitat de Barcelona.
- ROSZAK, Th. (1978) *El nacimiento de una contracultura. Reflexiones sobre la sociedad tecnocrática y su oposición juvenil*, Barcelona: Kairós.
- SATSVARUPA DASA GOSWAMI (1986) *Prabhupada. Construyó una casa en la que puede vivir el mundo entero*, Madrid: The Bhaktivedanta Book Trust.
- SINGER, M. (ed) (1966) *Krishna: Myths, Rites, and Attitudes*, Chicago and London: University of Chicago Press.
- TÖNNIES, F. (1979) *Comunidad y asociación*, Barcelona: Península.

- TURNER, V. (1988) *El proceso ritual. Estructura y antiestructura*, Madrid: Taurus.
- (1990) *La selva de los símbolos*, Madrid: Siglo XXI.
- (1992) "Pasos, márgenes y pobreza: símbolos religiosos de la communitas", in Bohannan, P., Glazer, M. (eds) *Antropología. Lecturas*, Madrid/Toronto: Mc Graw-Hill.
- VALLVERDÚ, J. (1994) "Hare Krisna", in Prat, J. (coord) *Antropología de la religión: ortodoxos, heretges i sectaris*, Arxiu d'Etnografia de Catalunya, 8. Departament d'Antropologia Social i Filosofia, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.
- (1997) *El moviment Hare Krisna a Espanya. Un estudi antropològic*, Tesi doctoral. Departament d'Antropologia Social i Filosofia, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.
- VEDA VYASA DAS ADHIKARI (1983) *Cómo llegar a ser vaisnava*, Brihuega/Guadalajara: Fondo Editorial Bhaktivedanta.
- WEBER, M. (1968) "La rutinización del carisma", in Etzioni, A., Etzioni, E. *Los cambios sociales. Fuentes, tipos y consecuencias*, Madrid: F.C.E.
- ZIMMERMANN, F. (1975) "Rtu-satmya. Le cycle des saisons et le principe d'appropriation", *Purusartha*, 2: 87-105.